Ján XXIII. – dobrý pápež, svätý pápež

Už niekoľko mesiacov prebiehajú prípravy na veľký deň, keď blahoslavení pápeži Ján XXIII. a Ján Pavol II. budú vyhlásení za svätých. Pápež František stanovil, že 27. apríla 2014, na Druhú veľkonočnú nedeľu, zapíše do katalógu svätých práve týchto dvoch veľkých pápežov dvadsiateho storočia. Pri tejto príležitosti si chceme viac priblížiť osobu pápeža Jána XXIII.

JÁN DUBINA

Ján XXIII., vlastným menom Angelo Giuseppe Roncalli, sa narodil 25. novembra 1881 v dedinke Sotto il Monte pri talianskom meste Bergamo ako jedno z trinástich detí. Po vstupe do kňazského seminára v Bergame strávil istý čas aj v rímskom seminári a 10. augusta 1904 bol vysvätený za kňaza. Pôsobil ako tajomník biskupa, potom ako vojenský kaplán a neskôr ako špirituál v kňazskom seminári. V roku 1921 ho Benedikt XV. povolal do Ríma a vymenoval za prezidenta Rady zbožných diel na propagáciu viery. Neskôr bol vymenovaný za apoštolského vizitátora v Bulharsku a pri tejto príležitosti aj vysvätený za biskupa 19. marca 1925. Počas svojho pôsobenia v tejto krajine budoval priateľské vzťahy s Bulharskou pravoslávnou cirkvou a zaslúžil sa aj o zriadenie katolíckeho kňazského seminára. V roku 1934 sa stal apoštolským delegátom v Turecku a Grécku. Práve turecký Istanbul sa stal počas vojny centrálnym uzlom medzinárodnej diplomacie. Zaslúžil sa o záchranu mnohých Židov vo viacerých častiach Európy.

V roku 1944 bol vymenovaný za apoštolského nuncia vo Francúzsku, kde mal veľmi živé kontakty s osobnosťami kultúry, ako bol napríklad filozof Jacques Maritain. Svoj duchovný život zameral na meditácie misála, breviára, Biblie a knihy *Nasledovanie Krista*, čím si stanovil cieľ pestovať v sebe, podľa vzoru sv. Františka Saleského, čnosti prívetivosti k všetkým, zhovievavosti, ústretovosti a trpezlivosti.

V novembri 1952 bol vymenovaný za patriarchu Benátok a 12. januára 1953 kreovaný za kardinála. Ako sedemdesiatdvaročný začína teda prvú pastoračnú službu diecézneho biskupa. Počas piatich rokov služby benátskeho patriarchu mal možnosť ukázať nielen svoje osobné kvality, ale aj odlišné aspekty svojho chápania Cirkvi, jej vzťahu s históriou a so súčasným svetom. Vždy sa riadil pravidlom – konať s citom, rešpektom a s otcovským prístupom.

Ján XXIII. bude vyhlásený za svätého spolu s Jánom Pavlom II. v nedeľu 27. apríla.

Na pápežskom tróne

Po smrti pápeža Pia XII. sa Roncalli zúčastnil na konkláve, v ktorom bol 28. októbra 1958 zvolený za pápeža. Zvolil si meno Ján XXIII. Od začiatku hovoril, že jeho úlohou v tejto novej službe je byť „pastierom celého stáda“, nasledujúc pritom „obraz dobrého Ježiša“. Často vykonával návštevy svojej Rímskej diecézy, pričom dával do popredia miesta utrpenia, nemocnice a väznice.

Rozvinul aj iniciatívy ekumenickej a medzináboženskej povahy, pri viacerých príležitostiach sa vyjadroval k téme pokoja, čo bolo aj dominantným argumentom jeho prvej encykliky *Ad Petri cathedram* z 29. júna 1959. Nadviazal tiež kontakty s pravoslávnym patriarchom v Konštantínopole, prijal návštevu anglikánskeho primasa a založil Sekretariát na podporu jednoty kresťanov. Zriadil viaceré nové diecézy na území Afriky a Ázie, vymenoval prvých mimoeurópskych kardinálov – v Afrike, Japonsku a na Filipínach, ale svoj záujem o tretí svet prejavil aj vo svojej encyklike *Mater et magistra*, ktorá bola publikovaná 15. mája 1961 a prerokúvala nové a dôležité problémy tej doby.

V jednom rozhlasovom posolstve sa vyjadril k témam vzťahu poslania Cirkvi a problémov ľudstva so zameraním na jednotu kresťanov a na otázku pokoja vo svete; naznačoval, že podstatou Cirkvi je, že je „Cirkvou pre všetkých a predovšetkým Cirkvou pre chudobných“ s výslovným zameraním na zaostalý svet. S podlomeným zdravím sa vybral do mariánskej svätyne v Lorete a k hrobu sv. Františka do Assisi, aby vykonal apoštolskú púť a prosil za Cirkev a jej obnovu. Jeho cesta, prvá mimo pápežských rezidencií od pádu časnej pápežskej moci, bola prijatá s veľkou radosťou a vášňou medzi veriacimi. Krátko pred koncom jeho života mu Nadácia Balzan udelila Cenu za mier a v apríli 1963 bola publikovaná jeho encyklika *Pacem in terris*, ktorá sa považuje za základný dokument jeho pontifikátu.

Zdravotný stav Jána XXIII. sa veľmi zhoršoval, veriaci však neprestali prejavovať voči pápežovi, ktorý dostal pomenovanie *Papa buono*, teda „dobrý pápež“, svoju náklonnosť. Zhromažďovali sa na Námestí sv. Petra vo Vatikáne, aby spoločne s ním prežívali v modlitbe jeho posledné hodiny pozemského života a ponúkli svetu tiché svedectvo mimoriadnej popularity, ktorú si dobrý pápež vyslúžil počas svojho štyriapolročného pontifikátu. Zomrel 3. júna 1963 na slávnosť Zoslania Ducha Svätého.

Medzinárodné vzťahy

Pápež Ján XXIII., bohatý na skúsenosti z diplomacie, zohral veľkú úlohu ako pápež aj na medzinárodnej pôde. Podarilo sa mu nadviazať kontakty s predstaviteľmi viacerých krajín a bol nútený zasiahnuť aj do vývoja viacerých medzinárodnopolitických udalostí. Najdôležitejšou z nich bola tzv. kubánska kríza, ktorá vznikla v októbri 1962 medzi USA a Sovietskym zväzom, a svet stál na prahu jadrovej vojny. Rusko rozmiestnilo balistické rakety na Kube; reakciou prezidenta USA Johna F. Kennedyho bola námorná blokáda ostrova a zaslanie ultimáta vedeniu Sovietskeho zväzu, v ktorom ho pod hrozbou použitia sily vyzval na stiahnutie rakiet. Vtedy zasiahol Ján XXIII., ktorý vplýval na obe strany – na katolíckeho prezidenta Kennedyho aj na hlavu Sovietskeho zväzu Nikitu Chruščova, aby vyriešili tento spor pokojne, mierovo, bez použitia zbraní. Pozitívnu odpoveď sovietskeho vodcu prijal Vatikán 24. októbra. Ešte v ten istý deň bol s tou-

to správou oboznámený i Kennedy, ktorý, ako aj celý svet, veľmi ocenil pápežove iniciatívy. V rozhlasovom posolstve z 25. októbra, po prekonaní tejto vojnovej hrozby, pozdravil pápež s jasotom všetkých tvorcov pokoja; všetkých, čo z úprimného srdca pracujú na skutočnom dobre ľudí. Od toho momentu sa začína intenzívnejšia pápežská aktivita vo vzťahoch s východnou Európou, obrátená na oslabenie pretrvávajúceho stavu útlaku, v ktorom sa nachádzali katolícke komunity v komunistickom svete.

Zvolanie a otvorenie koncilu

Najväčšou udalosťou pontifikátu Jána XXIII., ako aj moderných cirkevných dejín, bolo zvolanie Druhého vatikánskeho koncilu. Myšlienkou zvolania koncilu sa zaoberal Ján XXIII. už od svojho zvolenia za pápeža a predstavil ju kardinálom v januári 1959. Jeho zámer zvolať nový koncil sa nestretol so všeobecným uznaním najmä v kruhoch vysokých cirkevných autorít. Pápežovu iniciatívu pozitívne prijala najmä široká katolícka verejnosť.

Dňa 11. októbra 1962 za prítomnosti okolo dvetisíc biskupov a asi päťdesiatich pozorovateľov z pravoslávnych a protestantských cirkví vyhlásil Ján XXIII. koncil za otvorený. Bol to teda pravý a riadny ekumenický koncil. V ten večer, na záver toho nezabudnuteľného dňa, videl pápež na námestí veľký zástup veriacich a rozhodol sa, že ich

Veriaci si mohli uctiť telesné ostatky Jána XXIII. vo Vatikáne 3. júna 2001.

požehná. No keď sa vyklonil z okna, začal sám od seba jednoduchý a poetický prejav, ktorý sa považuje azda za najslávnejší v histórii Cirkvi. Nazvali ho *il discorso della luna* (prejav pri mesiaci), pretože sa v nej odvolával na mesiac: „Drahí synovia, počujem vaše hlasy. Môj hlas je jediný, ale zahŕňa všetky hlasy celého sveta. Tu je zastúpený celý svet. Môžeme povedať, že dokonca aj mesiac sa poponáhľal v tento večer – pozrite sa naň hore, aby sa pozrel na toto predstavenie." Potom pápež pozdravil veriacich Rímskej diecézy a pred všetkými vykonal úkon pokory, ktorý dovtedy nemal obdobu. Okrem iného povedal: „Moja osoba nemá žiadnu cenu, je to jeden z bratov, ktorý sa vám prihovára a ktorý sa stal otcom z vôle nášho Pána, ale otcovstvo a bratstvo sú Božou milosťou. (...) Keď sa vrátite domov, choďte za svojimi deťmi. Pohladkajte si ich a povedzte im: toto je pohladenie pápeža. Ak nájdete slzu, ktorú treba utrieť, povedzte jedno pekné slovo: pápež je s nami najmä v smutných a trpkých chvíľach."

Cieľ koncilu podľa Jána XXIII.

Program koncilu bol vskutku revolučný. Nemal sa zaoberať iba otázkami vierouky a disciplíny, ale najmä pastoračnými otázkami. Mal tiež podať svedectvo existencie Cirkvi v modernom svete, ktorý bol po dvoch svetových vojnách úplne zmenený a Cirkev v ňom strácala svoje tradičné postavenie. Pápež veľmi jasne vyjadril úmysel a zmysel koncilu: „Je potrebné, aby tá istá a nemenná náuka, ktorej treba dávať verný súhlas, sa prehĺbila a vysvetľovala na základe potrieb našich čias. Jedna vec je totiž poklad viery, teda pravdy, ktoré sú obsiahnuté v našej ctihodnej náuke, a druhá vec je spôsob, ktorým sú hlásané, vždy však v rovnakom zmysle a v rovnakom význame." Ján XXIII. hovoril o *aggiornamente*, teda o aktualizácii kresťanskej komunity, ktorá v žiadnom prípade nechcela byť zanechaním bohatstva viery, ale predovšetkým pokorným a dôverným otvorením sa reforme, ktorá sa prežíva v poslušnosti znameniam Ducha Svätého pôsobiaceho v dejinách. Chcel, aby Cirkev začala hovoriť jazykom svojich čias, aby mohla komunikovať so všetkými a vytvárať mosty dialógu s tými, ktorým sa odovzdáva Božie slovo a sviatosti.

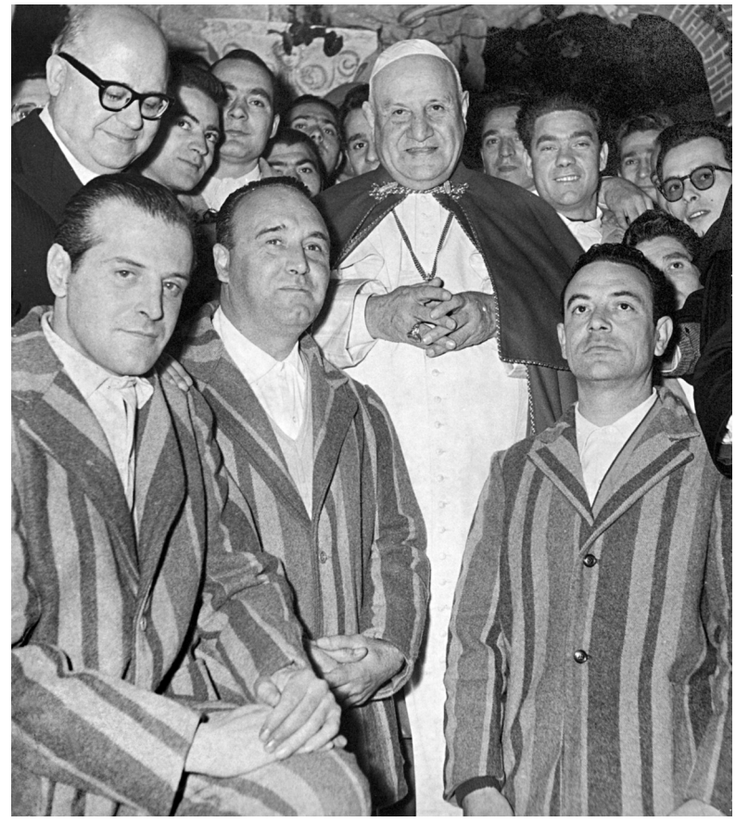

Na návšteve rímskej väznice 26. decembra 1958

Práce koncilu prerušila smrť Jána XXIII., myšlienku koncilu však obnovil jeho nástupca Pavol VI., ktorý od začiatku hovoril o pokračovaní koncilu ako „hlavného diela" a „znamenitej časti" jeho pontifikátu, čím si osvojil vôľu svojho predchodcu.

Cesta k svätorečeniu

Hneď po smrti Jána XXIII. veriaci spontánne tvrdili, že jeho život bol intenzívnym vzťahom lásky k Pánovi a k Cirkvi. Kauzu svätorečenia začal v roku 1965 pápež Pavol VI. Po uznaní zázraku uzdravenia, ktoré sa stalo v Neapole v roku 1966, Ján Pavol II. vyhlásil 3. septembra 2000 Jána XXIII. za blahoslaveného. Pri príležitosti päťdesiateho výročia smrti bl. Jána XXIII. (1963 – 2013) a v kontexte slávenia Roka viery – spomienky na začiatok Druhého vatikánskeho koncilu – sa postulátori kauzy obrátili na pápeža Františka so žiadosťou o potvrdenie kanonizácie blahoslaveného udelením výnimky *pro gratia Summi Pontificis* (z milosti najvyššieho veľkňaza) zo skúmania predpokladaného zázraku. Týmto aktom postulátori interpretovali hlboké a univerzálne cítenie Božieho ľudu, ktorý stále vidí v Jánovi XXIII. svoj orientačný bod, spoľahlivého orodovníka, vzor autentického kresťanského života. Svedectvo svätosti tohto pápeža, aktuálnosť jeho pastoračných postrehov a obsiahle výzvy, ktoré prijal a ponúkol, stále predstavujú centrálne body v prítomnom a budúcom napredovaní Cirkvi. Pápež František počas riadneho verejného konzistória 30. septembra 2013 po vypočutí mienky kardinálov a biskupov rozhodol, že 27. apríla 2014 bude bl. Ján XXIII. spolu s bl. Jánom Pavlom II. vyhlásený za svätého.

Ako potvrdzujú viacerí autori, s Jánom XXIII. sa Cirkev zdala bližšia k všetkým; priateľka všetkých, pripravená podeliť sa so všetkými o radosti a námahy života. Je to Cirkev lásky, nádeje a pokoja, ktoré sa ponúkajú každému srdcu. Je to Cirkev koncilu, ako si ju vysníval dobrý pápež; a my všetci sme povolaní, aby sme ju stále viac uskutočňovali.

AUTOR JE KŇAZ BANSKOBYSTRICKEJ DIECÉZY

SNÍMKY: ISIFA/GETTYIMAGES